

CZU 615.1:[613.292+615.32]

**ASISTENȚA CU SUPLIMENTE ALIMENTARE
A DIVERSELOR CATEGORII DE PACIENȚI
ÎN FARMACIA COMUNITARĂ**

**ASSITANCE WITH FOOD SUPPLEMENTS
FOR DIFFERENT CATEGORIES OF PATIENTS
IN COMMUNITY PHARMACY**

**Tatiana Șchiopu, Liliana Dogotari, Lucia Sîbii, Mihail Brumărel, Vladimir Safta,
Anatolie Peschin, Nicoleta Cheptanari-Bîrta, Stela Adauji**

Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”,

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova

Autor corespondent: tatiana.schiopu@usmf.md

Abstract. Currently, there is an increase in the demand for food supplements among the population of the Republic of Moldova due to their excessive promotion as safe agents for preventing medical conditions and maintaining health. Despite the questionable evidence of the effectiveness and safety of food supplements in patients, self-medication with these products is frequent and widespread among consumers, especially in certain categories of patients such as the elderly, pregnant women, children and adolescents or people suffering from chronic diseases. Thus, an important role in ensuring the use of these products belongs to the community pharmacist, who directly participates in the dissemination of appropriate information about them and in the conscious choice by the final consumer.

Keywords: community pharmacists, pediatric patients, elderly, food supplements patients with chronic diseases

Rezumat. Actualmente se atestă creșterea cererii de suplimente alimentare în rândul populației din Republica Moldova datorită promovării excesive a acestora ca fiind agenți siguri de prevenire a afecțiunilor medicale și de menținere a sănătății. În ciuda, dovezilor îndoielnice ale eficacității și siguranței suplimentelor alimentare la pacienți, automedicația cu aceste produse este frecventă și răspândită în rândul consumatorilor, în special la anumite categorii de pacienți precum vârstnicii, femeile însărcinate, copiii și adolescenții sau persoanele ce suferă de maladii cronice. Astfel, un rol important în asigurarea utilizării acestor produse îi revine farmacistului comunitar, care participă nemijlocit la difuzarea informației corespunzătoare despre ele și la alegerea conștientă de către consumatorul final.

Cuvinte cheie: farmaciști comunitari, pacienți pediatrici, vârstnici, suplimente alimentare, pacienți cu maladii cronice

INTRODUCERE

În sensul Directivei 2002/46/CE a Parlamentului european și a Consiliului din 10.06.2002, prin „*suplimente alimentare*” se înțeleg produsele alimentare al căror scop este de a suplimenta regimul alimentar și care reprezintă surse concentrate de nutrienți sau alte substanțe cu efect nutritiv sau fiziologic, singure sau în combinație, comercializate sub formă de doză, respectiv în forme de prezentare cum ar fi capsulele, comprimatele, pilulele sau alte forme similare, sașete cu pulbere, fiole cu lichid, flacoane cu picurător și alte forme similare de lichide și pulberi destinate să fie luate în mici cantități unitare măsurate; iar prin „*nutrienți*” se înțeleg următoarele substanțe: vitamine și minerale [9].

În Republica Moldova se permite înregistrarea și utilizarea ulterioară a suplimentelor alimentare în baza deciziei pozitive a Comisiei de experți pentru evaluarea materialelor în vederea înregistrării suplimentelor alimentare, substanțelor cu scop nutrițional sau fiziologic, plantelor și preparatelor din

plante, destinate fabricării suplimentelor alimentare din cadrul Agenției Naționale pentru Sănătate Publică (ANSP). Suplimentele alimentare pot fi plasate pe piața Republicii Moldova numai dacă corespund prevederilor Legii nr. 306 din 30.11.2018 privind siguranța alimentelor și Regulamentului sanitar privind suplimentele alimentare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 538 din 02.09.2009.

Registrul Național al suplimentelor alimentare include lista substanțelor cu scop nutrițional și fiziologic, lista suplimentelor alimentare notificate și lista produselor înregistrate în Republica Moldova și este gestionat de către ANSP [9, 11].

Date recente, oferite de National Health and Nutrition Examination Survey, denotă că în Statele Unite ale Americii, 57,6 % dintre adulții cu vârstă mai mare de 20 de ani, au utilizat în ultimele 30 de zile un anumit supliment alimentar, predominant în rândul femeilor (63,8%) comparativ cu bărbații (50,8%). Utilizarea suplimentelor alimentare este direct proporțională cu înaintarea în vârstă, indiferent de genul consumatorului, dar totuși prevalează categoria

femeilor cu vârsta 60+ (80,2%), care utilizează 4 și mai multe suplimente alimentare; produsele cu conținut de multivitamine și minerale au fost cele mai frecvente suplimente alimentare utilizate de adulți din toate grupele de vârstă [3, 7].

Un alt studiu a arătat că 42% dintre pacienți utilizează medicamente prescrise de medici concomitent cu fitopreparate și suplimente alimentare și 50% administrează fitopreparate și/sau suplimente alimentare înaintea intervențiilor chirurgicale și/sau în timpul îngrijirilor preoperatorii [6]. Date asemănătoare sunt prezentate și în raportul final al proiectului CAMbrella, unde se atestă rate de prevalență de la 5,9% la 48,3% privind utilizarea suplimentelor alimentare și a fitopreparatelor în Europa [5].

În pofida dovezilor îndoielnice ale eficacității și siguranței suplimentelor alimentare la pacienți, automedicația cu aceste produse este frecventă și răspândită în rândul consumatorilor, în special la anumite categorii de pacienți precum vârstnicii [8], femeile însărcinate, copii și adolescenți sau persoanele ce suferă de maladii cronice. Administrarea abuzivă a suplimentelor alimentare la aceste categorii de pacienți duce la apariția reacțiilor adverse nedorite, interacțiuni medicamentoase și înrăutățirea stării de sănătate, în unele cazuri soldate chiar cu spitalizări [2, 10]

În acest context, printre tendințele actuale ale sistemului farmaceutic se numără și implementarea unor reglementări stricte privind modalitățile de promovare a suplimentelor alimentare și a unor norme etice pentru a se asigura utilizarea lor în siguranță la diverse categorii de pacienți. Astfel, un rol important în asigurarea utilizării acestor produse îi revine farmacistului comunitar, care participă nemijlocit la difuzarea informației corespunzătoare despre ele și la alegerea conștientă de către consumator.

Utilizarea pe scară largă a suplimentelor alimentare și a preparatelor din plante medicinale în rândul pacienților cu risc sporit adeseori se soldează cu diverse probleme legate de administrarea acestora care ar putea fi atenuate prin consilierea corespunzătoare asigurată de farmacist privind modul, durata și motivul utilizării lor. Farmaciștii comunitari sunt încurajați să integreze îngrijirile farmaceutice ce țin de consiliere și educație cu privire la fitopreparate și suplimente alimentare în practica lor zilnică [6].

Unele studii în acest domeniu stipulează necesitatea instruirii și perfecționării continue a farmaciștilor în domeniul utilizării suplimentelor alimentare, să fie bine informați cu referire la aceste produse, din surse sigure și accesibile. Prin urmare, este vital ca farmaciștii să obțină o instruire adecvată despre suplimentele alimentare, astfel încât să aibă capacitatea de a consilia pacienții cu privire la utilizarea

lor și de a identifica potențialele probleme care pot provoca prejudiciu pacientului [1].

Farmaciștii sunt îndemnați să folosească surse de înaltă calitate atunci când oferă recomandări în alegerea unui supliment alimentar, iar pentru aceasta sunt necesare training-uri suplimentare despre aplicarea practicii farmaceutice bazate pe dovezi [2, 4].

În Republica Moldova actualmente nu există un sistem și un cadru legal bine definit de evaluare și monitorizare a utilizării suplimentelor alimentare în rândul populației, în special cel ce ține de raportarea reacțiilor adverse la suplimentele alimentare. Cereea acestora este determinată în mare măsură doar de promovarea excesivă și fără respectarea unor rigori stricte, ca în cazul medicamentelor. La moment nu există statistici privind amploarea administrării suplimentelor alimentare, de aceea nu pot fi stabilite concluzii privind incidența actuală a problemelor legate de utilizarea lor.

SCOPUL LUCRĂRII

Scopul studiului constă în evaluarea serviciului de promovare a suplimentelor alimentare la diverse categorii de pacienți în farmacia comunitară pentru a determina direcțiile de raționalizare a consumului acestora.

MATERIALE ȘI METODE

Studiul a fost efectuat în perioada septembrie - noiembrie 2021, în farmaciile comunitare preponderent în municipiul Chișinău. Chestionarea farmaciștilor a constituit metoda de colectare a datelor primare. Au fost colectate și validate 600 de chestionare. Particularitățile de utilizare a suplimentelor alimentare au fost evaluate prin prisma farmacistului comunitar, în momentul solicitării acestora de către vizitatorul farmaciei și eliberării lui ulterioare. Chestionarul este compus din 10 de întrebări, care caracterizează utilizarea suplimentelor alimentare, divizate pe 6 categorii de vizitatori ai farmaciei comunitare: vârstnici, pacienți pediatrici, pacienți cu maladii cronice, femei însărcinate, adolescenți și adulți. Datele colectate au fost analizate matematic prin intermediul programului Excel și ulterior, au fost redate prin intermediul graficelor.

REZULTATE

Consumatorii de suplimente alimentare trebuie să fie conștienți atât de beneficiile, cât și de riscurile acestora, de contraindicații și de alte efecte, ceea ce impune implicarea atât a specialistului în consultarea pacienților, cât și pacientului în auto informare. Astfel, în chestionarul propus farmaciștilor au fost incluse întrebări ce țin să caracterizeze unele as-

pecte de utilizare a suplimentelor alimentare de către vizitatorii farmaciei comunitare.

Majoritatea respondenților chestionați dețin

funcția de farmacist (57,5%) și activează în mediul urban (89%) (tab. 1).

Tabelul 1. Caracteristica respondenților

Caracteristici	Variantele de răspuns	Răspunsuri indicate	
		absolut	%
1. Funcția deținută	Farmacist	345	57,50
	Asistent-farmacist	182	30,33
	Farmacist diriginte	14	2,34
	Șef de filială	59	9,83
2. Locul amplasării farmaciei	Urban	534	89,00
	Rural	66	11,00

După părerea a >60% de farmaciști, diverse categorii de vizitatori ai farmaciei obișnuiesc să se autotratze cu suplimente alimentare (figura 1).

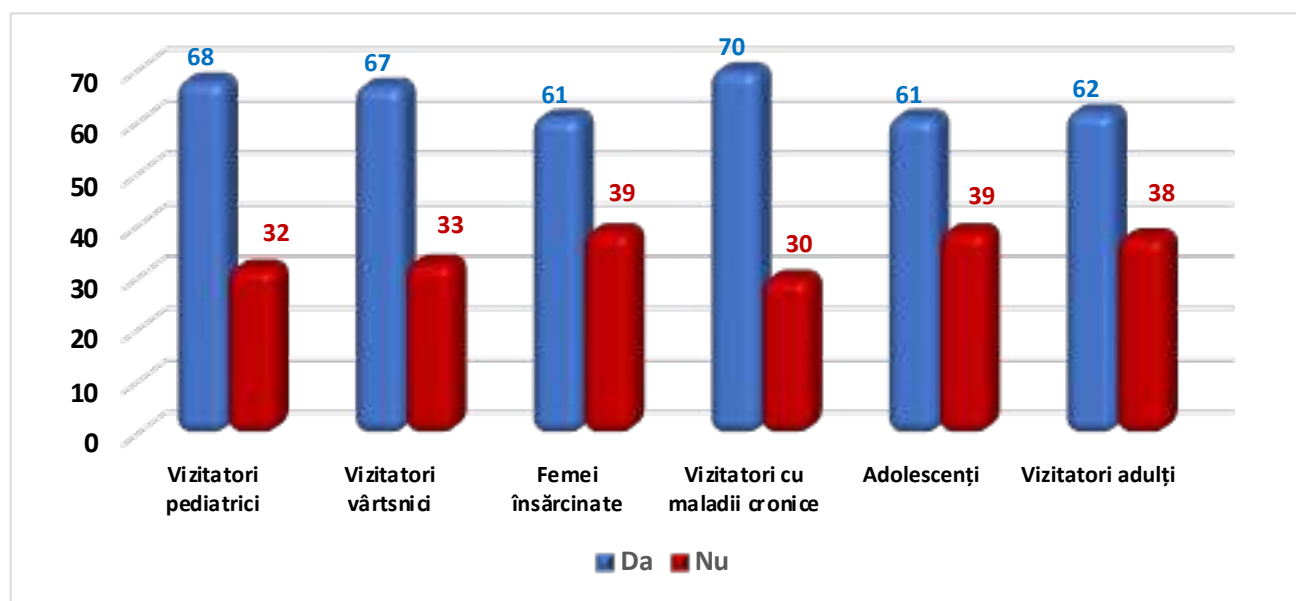

Figura 1. Automedicația cu suplimente alimentare de către diferite categorii de consumatori

Dintre sursele de informare privind alegerea și ulterior utilizarea unui supliment alimentar, respondenții au menționat recomandările farmacistului pentru toate categoriile de pacienți (> 25%). Totuși, în cazul femeilor însărcinate (80%) și pacienților cu maladii cronice (40%) respondenții au indicat predominant recomandările medicului în decizia de a lua un supliment alimentar. În opinia farmaciștilor, vârstnicii decid să utilizeze un supliment alimentar la recomandarea rudelor, prietenilor sau altor persoane apropiate (40%) sau în baza propriei experiențe anterioare (27%). Farmaciștii au menționat (>30%) că celelalte categorii de vizitatori ai farmaciei comuni-

tare aleg un supliment alimentar în baza publicității (diverse forme de promovare – TV, radio, pliante, rețelele de socializare etc.).

De asemenea, conform răspunsurilor respondenților, în rețetele prescrise de medici categoriilor respective de pacienți se regăsesc des (>45%) suplimente alimentare, ca tratament adjuvant.

În această ordine de idei, conform părerilor farmaciștilor, se susține faptul că consumatorii de suplimente alimentare administrează aceste produse în scop profilactic, de prevenție și mai puțin în scop terapeutic (figura 2). Răspunsurile respondenților la întrebarea legată de indicațiile terapeutice ale su-

plimentelor alimentare utilizate de către categoriile date de pacienți indică că afecțiunile cardiace și avitaminozele predomină (>37%), urmate de afecți-

unile digestive (>25%), insomniile (>12%), tulburările de memorie (>8%) și cele cu acțiune antidiabetică (>7%).

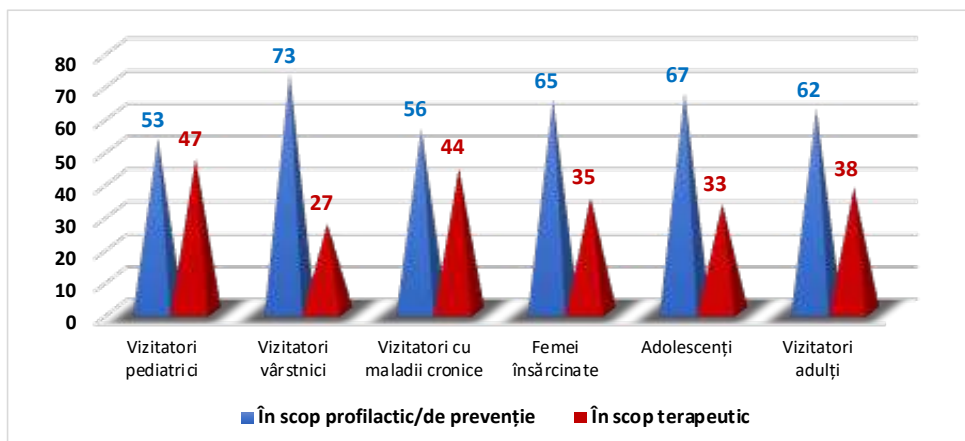

Figura 2. Scopul utilizării suplimentelor alimentare de către diverse categorii de vizitatori

Majoritatea respondenților au menționat forma farmaceutică orală solidă (comprimate și capsule) ca preferențială de către aceste categorii de consumatori (figura 3).

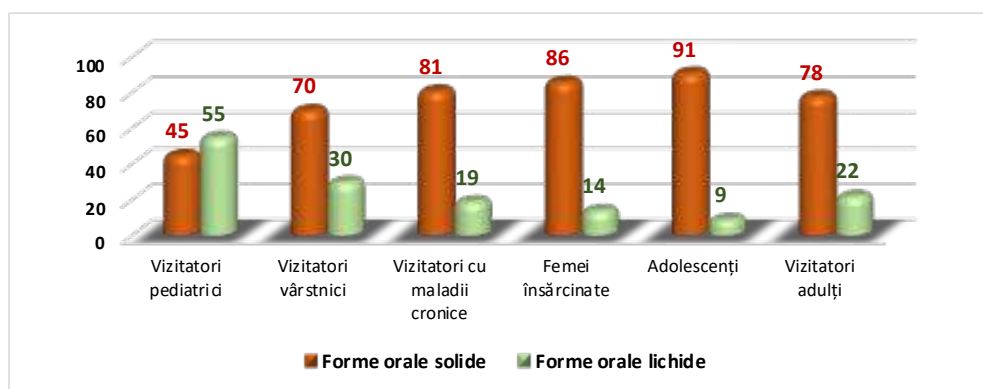

Figura 3. Formă medicamentoasă a suplimentului alimentar cel mai frecvent solicitată de către diverse categorii de vizitatori

Majoritatea respondenților au menționat că categoriile respective de vizitatori ai farmaciei solicită des (55%) concomitent și medicamente și suplimente alimentare (figura 4).

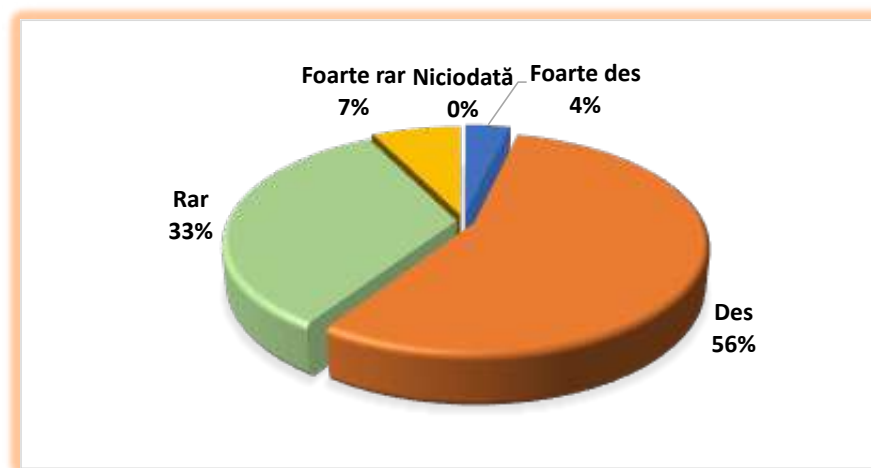

Figura 4. Frecvența solicitării concomitente ale medicamentelor și suplimentelor alimentare

Majoritatea respondenților (66%) consideră că cunoștințele actuale ale farmaciștilor sunt suficiente pentru a oferi consiliere corespunzătoare acestor categorii de pacienți privind utilizarea corectă a suplimentelor alimentare, fapt îmbucurător căci se asigură intervențiile prompte în rezolvarea potențialelor probleme ce țin de administrarea acestor produse.

Suplimentele alimentare, ca și medicamentele pot provoca efecte secundare, să interacționeze între ele când se administrează mai multe suplimente în combinație și chiar să contribuie la înrăutățirea stării de sănătate, iar implicarea farmaciștilor în gestionarea rațională a utilizării medicamentelor și suplimentelor alimentare ar asigura prevenirea și reducerea numărului de probleme legate de utilizarea incorectă a acestora.

Există o mare varietate de suplimente alimentare pe piață farmaceutică din Republica Moldova, iar cererea lor este în continuă creștere, iată de ce farmaciștii sunt îndemnați să își actualizeze cunoștințele în domeniul suplimentelor alimentare pentru a oferi îngrijiri farmaceutice de înaltă calitate și a promova etic și corect aceste produse.

Utilizarea pe scară largă, fără argumentarea necesității suplimentelor alimentare prezintă riscuri substanțiale pentru sănătate, iar farmaciștii au oportunitatea și responsabilitatea profesională de a reduce aceste riscuri.

În acest context e necesar de urmat câteva recomandări propuse farmaciștilor, care se regăsesc și în Declarația oferită de către American Society of Health-System Pharmacists (ASHP) privind utilizarea suplimentelor alimentare, în scopul oferirii unei consilieri informate pacienților, care utilizează sau iau în considerare utilizarea suplimentelor alimentare:

- evidențierea surselor comune veridice și sigure, bazate pe dovezi și a literaturii științifice privind eficacitatea și siguranța suplimentelor alimentare;
- detectarea, evaluarea și prevenirea interacțiunilor dovedite și potențiale dintre suplimente alimentare și medicamente eliberate cu și fără prescripție medicală;
- utilizarea metodelor de monitorizare terapeutică pentru cele mai des solicitate suplimente alimentare, inclusiv semne și simptome ale potențialelor efecte adverse și supradozări;
- selectarea și recomandarea suplimentelor alimentare în baza informațiilor sigure despre absorbția, distribuția și eliminarea suplimentelor alimentare;

- asigurarea siguranței utilizării suplimentelor alimentare înainte sau după intervenție chirurgicală [12].

CONCLUZII

În baza analizei chestionarelor, se constată că numărul consumatorilor de suplimentele alimentare din diferite categorii de vizitatori ai farmaciei comunitare este în creștere, iar interesul sporit față de aceste produse contribuie la un consum abuziv și necontrolat.

Astfel, se evidențiază necesitatea abordării riguroase din partea farmaciștilor a utilizării acestor produse, în condițiile în care pacienții practică automedicația necontrolată cu utilizarea suplimentelor alimentare fără recomandarea specialiștilor. Pacienții trebuie să se informeze din surse sigure și să respecte întocmai sfaturile medicilor și farmaciștilor, iar farmaciștii fiind în contact direct cu ei, trebuie să le ofere recomandările și informațiile corespunzătoare.

Ținând cont de faptul că unele categorii sunt cu risc sporit din cauza polimedicației și co-morbidităților, precum vârstnicii sau pacienții cu maladii cronice, implicarea farmacistului devine prioritară în prestarea serviciilor farmaceutice privind utilizarea suplimentelor alimentare, prevenind interacțiunile medicament-supliment sau a reacțiilor adverse. Scopul prioritar al intervenției farmaciștilor este aprecierea beneficiilor la administrarea suplimentelor alimentare și minimizarea riscurilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Axon DR, Vanova J, Edel C, Slack M. Dietary Supplement Use, Knowledge, and Perceptions Among Student Pharmacists. *Am J Pharm Educ.* 2017 Jun;81(5):92. doi: 10.5688/ajpe81592. PMID: 28720920; PMCID: PMC5508091
2. Bukic J, Kuzmanic B, Rusic D, Portolan M, Mihanovic A, Seselja Perisin A, Leskur D, Petric A, Bozic J, Tomic S, Modun D. Community pharmacists' use, perception and knowledge on dietary supplements: a cross sectional study. *Pharm Pract (Granada)* [Internet]. 2021 Feb. 25 <https://www.pharmacypractice.org/index.php/pp/article/view/2251>
3. Cowan AE, Jun S, Gahche JJ, Tooze JA, Dwyer JT, Eicher-Miller HA, et al. Dietary supplement use differs by socioeconomic and health-related characteristics among U.S. adults, NHANES 2011–2014. *Nutrients* 10(8):1114. 2018.
4. Culverhouse SE, Wohlmut H. Factors affecting pharmacists' recommendation of complementary medicines - a qualitative pilot study of Australian pharmacists. *BMC Com-*

- plement Altern Med. 2012;12:183. <https://doi.org/10.1186/1472-6882-12-183>
5. Eardley S, Bishop F, Prescott P, et al. CAM use in Europe - The patients' perspective. Part I: a systematic literature review of CAM prevalence in the EU. http://www.camdoc.eu/Pdf/CAMBrella-WP4-part_1final.pdf
 6. Lin HW, Pickard AS, Mahady GB, Karabatsos G, Crawford SY, Popovich NG. An instrument to evaluate pharmacists' patient counseling on herbal and dietary supplements. *Am J Pharm Educ.* 2010 Dec 15;74(10):192. doi: 10.5688/aj7410192. PMID: 21436933; PMCID: PMC3058472.
 7. Mishra S, Stierman B, Gahche JJ, Potischman N. Dietary supplement use among adults: United States, 2017-2018. NCHS Data Brief, no 399. Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics. 2021. DOI: <https://doi.org/10.15620/cdc:101131external icon>
 8. Qato DM, Alexander GC, Conti RM, et al. Use of prescription and over-the-counter medications and dietary supplements among older adults in the United States. *JAMA.* 2008;300(24):2867-78.
 9. Țurcan, Lucia, Ghicavii, Victor, Bacinschi, Nicolae. Suplimente alimentare și interacțiuni medicamentoase clinic relevante. In: Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2016, nr. 5(69), pp. 50-53. ISSN 1729-8687
 10. Welz AN, Emberger-Klein A, Menrad K. Why people use herbal medicine: insights from a focus-group study in Germany. *BMC Complement Altern Med.* 2018;18(1):92. <https://doi.org/10.1186/s12906-018-2160-6>
 11. <https://ansp.md/registrul-suplimentelor-alimentare/>
 12. <https://www.ashp.org/-/media/assets/policy-guidelines/docs/statements/use-of-dietary-supplements.ashx>

ID-UL ORCID AL AUTORILOR

Tatiana Șchiopu

<https://orcid.org/0000-0001-6550-2261>

Lucia Sîbii

<https://orcid.org/0000-0003-2015-718X>

Liliana Dogotari

<https://orcid.org/0000-0002-6083-7828>

Mihail Brumărel

<https://orcid.org/0000-0003-1126-9884>

Vladimir Safta

<https://orcid.org/0000-0001-8851-9701>

Ana Iuliana Peschin

<https://orcid.org/0000-0001-7748-0979>

Nicoleta Cheptanari-Bîrta

<https://orcid.org/0000-0002-1331-1161>

Stela Adauji

<https://orcid.org/0000-0002-5027-4144>